

ΘΕΜΑ Α

A1. Α. 1. Σωστό/ 2. Λάθος/ 3. Λάθος

A1. Β. α. 2/ β. 1/ γ. 2/ δ. 1

ΘΕΜΑ Β1 ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Σύμφωνα με το κείμενο ο Αριστοτέλης διακρίνει δύο ειδών κοινωνίες: την κοινωνία των ζώων και την πολιτική κοινωνία των ανθρώπων. Καθεμία από αυτές είναι εφοδιασμένη από τη φύση, η οποία δεν κάνει τίποτα δίχως λόγο και αιτία (**τελεολογική αντίληψη**), με τα εργαλεία εκείνα που της είναι απαραίτητα για να φτάσει στον τελικό της στόχο και προορισμό. Η φύση δεν κάνει τίποτε χωρίς σκοπό («ούθὲν μάτην ἢ φύσις ποιεῖ»): όλες οι φυσικές διεργασίες κάπου αποβλέπουν. Πρόκειται για φράση που επαναλαμβάνει ο Αριστοτέλης σε πολλές πραγματείες του. Υποστηρίζει ότι στη φύση τίποτε δεν γίνεται μάταια, τα πάντα εξυπηρετούν ορισμένη σκοπιμότητα, από την οποία και νοηματοδοτούνται.

Έτσι λοιπόν η φύση εφοδίασε **τα ζώα** με φωνή, **με άναρθρες κραυγές**. Μ' αυτές τα ζώα μπορούν απλώς μέσω των αισθήσεων να αντιλαμβάνονται και να μεταδίδουν το ένα στο άλλο το συναίσθημα του ευχάριστου και του δυσάρεστου, γιατί μόνο αυτό τους είναι απαραίτητο για να επιβιώνουν και να εκπληρώνουν το σκοπό της ύπαρξής τους.

Από την άλλη, η φύση εφοδίασε **τον άνθρωπο** με τον λόγο, με τη μορφή τόσο **του έναρθρου λόγου** όσο και **της λογικής σκέψης**, επειδή τον προόριζε να ζήσει μέσα σε πολιτική κοινωνία. Η λέξη «λόγος» χρησιμοποιείται συχνά για να δηλωθούν αεχώριστες μεταξύ τους η λογική (ως ιδιαίτερο γνώρισμα του ανθρώπου και ως διανοητική δραστηριότητα) και η γλώσσα (ως σύστημα σημείων και ως συγκεκριμένη έκφραση). Στο συγκεκριμένο χωρίο ο λόγος αντιδιαστέλλεται προς την φωνήν, και, συνεπώς, έχει ενισχυμένη τη σημασία της γλώσσας (χωρίς να χάνεται βέβαια η σημασία της ανθρώπινης λογικής)

Βέβαια, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο Αριστοτέλης αναγνωρίζει την ιδιότητα του «πολιτικού» και σε κάποια **αγελαία ζώα**, με την έννοια ότι αναλαμβάνουν και διεκπεραιώνουν όλα μαζί μια κοινή δραστηριότητα, χωρίς όμως να διαθέτουν έναρθρο λόγο και λογική σκέψη, όπως ο άνθρωπος. Έτσι, στο έργο του «Περὶ τὰ ζῶα ἱστορίαι» μνημονεύει ως «πολιτικά» ζώα, εκτός από τον άνθρωπο, τη μέλισσα, τη σφήκα, το μυρμήγκι και τον γερανό. Στην περίπτωση αυτών των ζώων, το επίθετο «πολιτικός» χρησιμοποιείται για να δηλώσει μια απλούστερη διαδικασία συμμετοχής σε κοινές δραστηριότητες, ενώ όταν αναφέρεται στον άνθρωπο, το σημασιολογικό περιεχόμενο του επιθέτου «πολιτικός» διευρύνεται και δηλώνει πιο πολύπλοκες κοινωνικές διαδικασίες. Αυτό εκφράζεται κι από το ποσοτικό επίρρημα συγκριτικού βαθμού «μᾶλλον», στην πρώτη πρόταση του κειμένου, όπου γίνεται η σύγκριση του ανθρώπου και των αγελαίων ζώων.

Ο άνθρωπος δεν μπορεί να θεωρεί υπέρτατο αγαθό την επιβίωση, όπως κάνουν τα ζώα, γιατί η φύση δεν τον έχει φτιάξει όμοιο με τα ζώα. Στα ζώα έχει δώσει τη φωνή, τη δυνατότητα να βγάζουν άναρθρες κραυγές. Ζουν λοιπόν σε αγέλες και με τη βοήθεια της φωνής προφυλάσσονται από τους

επικίνδυνους εχθρούς και εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες για επιβίωση, για τη διασφάλιση και ανάπτυξη του φυσικού τους βίου, που αποτελεί το υπέρτατο αγαθό για τα ζώα. Στον άνθρωπο όμως η φύση, που δεν κάνει τίποτα χωρίς πρόθεση, χωρίς να το κατευθύνει σε κάποιο σκοπό (τελεολογική σκέψη), έχει δώσει το «**λόγο**». Μόνο ο άνθρωπος διαθέτει τα απαραίτητα όργανα (γλώσσα, φάρυγγα, χείλη, πνεύμονες, αναπνοή), που του επιτρέπουν την ηθελημένη άρθρωση και έκφραση των σκέψεων του. Ενεργοποιώντας αυτή τη δυνατότητα του ο άνθρωπος δηλώνει το «**συμφέρον και βλαβερόν**», άρα και το «**δίκαιον και το άδικον**» και αυτή η ικανότητα είναι μόνο «**τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον**». Σύμφωνα με τον φιλόσοφο ο άνθρωπος, που ανήκει στην ανώτερη διαλογική κλίμακα, έχει τη «**διανοητική**» ικανότητα, που την εκφράζει με το «**λόγο**». Ο άνθρωπος, αξιοποιώντας με τη βοήθεια του «**λόγου**» τις φυσιολογικές και πνευματικές προϋποθέσεις, που διαθέτει, μπορεί να ξεπεράσει το διαλογικό του επίπεδο και να ολοκληρωθεί ως κοινωνικό ον σε μια κοινότητα, η οποία νοείται ως γλωσσική και πολιτισμική, αλλά προπάντων ηθική, γιατί με τη βοήθεια του λόγου μπορεί να διακρίνει το «**αγαθό και κακό**», το «**δίκαιο και άδικο**» και να καθιερώσει τη δικαιοσύνη, που θα επιτρέψει την κοινωνική ειρήνη και θα εγγυάται την ευδαιμονία των μελών της. **Ο άνθρωπος λοιπόν είναι «πολιτικόν ζώον», γιατί η κατ' εξοχήν ειδοποιός διαφορά που τον ξεχωρίζει από τα άλλα ζώα, η γλώσσα, παύει να είναι κραυγή, γίνεται έναρθρος λόγος και έτσι ανταποκρίνεται στη λειτουργία της επικοινωνίας μέσα στο πλαίσιο της πόλης.** Η κοινωνία και η πολιτεία δεν έχουν καμιά σχέση με την αγέλη, γιατί μόνο ο άνθρωπος ως πολιτικό ζώο έχει το προνόμιο να μιλάει, να εκφράζει τα νοήματα και τα συναισθήματα του και να καθιερώνει ένα σύστημα αξιών στηριγμένο στο δίκαιο και στην ηθική, που αποτελούν προϋπόθεση για μια κοινωνία και μια πολιτεία. Η φύση λοιπόν της κοινωνίας των ανθρώπων είναι **ηθική**, στηρίζεται στο αγαθό και στο δίκαιο, και σ' αυτό διαφέρει η αυτάρκεια ως τελικός σκοπός, ως υπέρτατο αγαθό των ανθρώπων από εκείνο των ζώων, που αποβλέπουν μόνο στην επιβίωση, στην εξασφάλιση της βιολογικής τους φύσης.

ΘΕΜΑ Β2

Β2) Ο Επίκτητος στο απόσπασμά του από το έργο Διατριβαί παροτρύνει τον άνθρωπο να στραφεί στον εαυτό του, να συνειδητοποιήσει πρωτίστως ότι είναι άνθρωπος. Τον καλεί να σκεφτεί τη μοναδικότητα της ανθρώπινης φύσης, προσδιορίζοντας τα βασικά χαρακτηριστικά της. Πρώτο και βασικό χαρακτηριστικό είναι η προαίρεση. Η προαίρεσις είναι ένας σημαντικός όρος της αρχαίας ηθικής φιλοσοφίας, κεντρικός τόσο στον Αριστοτέλη όσο και στους Στωικούς όπως ο Επίκτητος. Σημαίνει την ελεύθερη βούληση, την ελεύθερη στοχαστική επιλογή ενεργειών που συγκροτεί τον ηθικό χαρακτήρα του ανθρώπου. Είναι η έλλογη ικανότητα να επιλέγουμε και να αποβλέπουμε στα αποτελέσματα των πράξεών μας. Προϋπόθεση για την προαίρεσιν είναι η διαίρεση των πραγμάτων σε αυτά που εξαρτώνται από εμάς (τά ἐφ' ἑμῖν) και σε αυτά που βρίσκονται πέρα από τις δυνάμεις μας (τα ἀπροαίρετα, τα οὐκ ἐφ' ἑμῖν) και είναι αδιάφορα για εμάς και την επίτευξη της ευδαιμονίας.

Στη συνέχεια καλεί τον άνθρωπο να αναλογιστεί ότι ειδοποιός διαφορά του από τα ζώα είναι ο λόγος. Η λογικότητα συνδέεται με την προαίρεσιν και διακρίνει το ανθρώπινο είδος από τα άλλα ζώα είτε άγρια (θηρία), είτε εξημερωμένα (πρόβατα). Ο λόγος σημαίνει την ομιλία και την ικανότητα λογικής σκέψης. Η έννοια του λόγου είναι πολυσήμαντη: ομιλία, προφορική έκφραση, διήγηση, λογική ιδιότητα, σκέψη, ορισμός επιχείρημα, αναλογία. Ο λόγος είναι θεϊκός, μια αιώνια ενεργητική δύναμη του σύμπαντος. Ως μέρος αυτής της φύσης ο άνθρωπος μοιράζεται το λόγο και οφείλει να ζει

ακολουθώντας το λόγο και τη φύση. Ο λόγος υπάρχει μέσα μας , ο έν ήμιν λόγος δηλαδή η ικανότητά μας για λογική σκέψη και για έκφραση των σκέψεων μας. Υπακούοντας στις εντολές του έν ήμιν λόγου εναρμονιζόμαστε προς τον κοσμικό λόγο και κατ' επέκταση τη φύση και το περιβάλλον που διέπεται από τις αρχές του.

Η τρίτη ιδιότητα είναι η ιδιότητα του πολίτη του κόσμου. Ασφαλώς δεν υπήρχε κάποιο παγκόσμιο κράτος. Ο κόσμος εννοείται με στωική σημασία , ως ένα ενιαίο σύνολο που διέπεται από τον φυσικό νόμο και τη λογικότητα. Ο άνθρωπος είναι πολίτης του κόσμου και μέρος αυτού , όχι όμως υπηρετικό αλλά ηγετικό. Αυτή η κοσμοπολίτικη συνείδηση λειτουργεί θεραπευτικά ως «αντίδοτο» στην αβεβαιότητα και την αγωνία που νιώθει ο άνθρωπος στην πολιτική αποσύνθεση και στην καθημερινή συναισθηματική σκληρότητα. Ο πολίτης λοιπόν είναι μέρος του κόσμου διότι ως λογικό ον μετέχει λιγότερο ή περισσότερο στη συμπαντική λογικότητα , στον θείο νόμο που κυβερνά τα πάντα. Η κατανόηση της συμπαντικής εξουσίας (θεία διοικήσις) και η συμμετοχή στην εσωτερη λογική και αρμονία της φύσης και του κόσμου (φυσική κατασκευή) δίνει στον άνθρωπο μια ηγετική θέση μέσα σ' αυτόν .

Για να καταστήσει σαφή την παραπάνω ιδιότητα και το ρόλο του ανθρώπου ο Επίκτητος κάνει συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές. Χαρακτηριστική είναι η αντίθεση «ύπηρετικῶν –προηγούμενων» με την οποία αναδεικνύει τη θέση του ανθρώπου μέσα στον κόσμο. Στη συνέχεια χρησιμοποιεί μια παρομοίωση («ὥσπερ ἄν , εἰ ἡ χεὶρ ἢ ὁ πούς...ἐπὶ τὸν ὄλον») σύμφωνα με την οποία το σώμα του ανθρώπου αποτελείται από μέρη που αν και επιτελούν πολλές διαφορετικές λειτουργίες αλληλοεξαρτώνται και συνεργάζονται. Παρόμοια και ο άνθρωπος συνειδητοποιώντας τη θέση του μέσα στον κόσμο οφείλει να ενεργεί συντονίζοντας ατομικές επιθυμίες με τον κοσμικό λόγο και να προτάσσει την ανάγκη και το συμφέρον του συνόλου.

ΘΕΜΑ Β3

1:δ, 2:α , 3: ε , 4:β , 5: στ

ΘΕΜΑ Β4α: 1: ε, 2:δ, 3:ζ, 4: β, 5: α, 6: στ

Β4 β: Αγόραζαν **αδούλευτα** τα δέρματα και έπειτα τα επεξεργάζονταν μόνοι τους.

Το **προηγούμενο** σαββατοκύριακο πήγαμε εκδρομή στα Χανιά.

ΘΕΜΑ Β5

Το θέμα της προαίρεσης, την ανθρώπινης βούλησης και ελευθερίας επιλογής έχει απασχολήσει διαχρονικά τους στοχαστές. Κοινά σημεία αυτής της προβληματικής διακρίνονται και στο δοκιμακό κείμενο του Ευ. Παπανούτσου και στην φιλοσοφική θεωρία του Επίκτητου στο έργο του «Διατριβαί».

Στο παράλληλο κείμενο του Παπανούτσου εξάιρεται ο ρόλος της προαίρεσης και τονίζεται ότι αυτή συμπορεύεται με την βούληση αφού είναι αλληλένδετες «Όπου προαίρεση, εκεί και βούληση». Ωστόσο επισημαίνεται ότι μολονότι αυτή είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την ανθρώπινη φύση, δεν γίνεται πάντα αξιοποίησή της στην καθημερινότητα μιας και πολλές ενέργειες του ανθρώπου γίνονται ενστικτωδώς και μηχανικά. «Πρώτον ότι προαίρεση ούτε χρειάζεται ούτε γίνεται σε όλες τις περιστάσεις της ζωής, αφού κάνομε άπειρα πράγματα από το πρωί έως το βράδυ χωρίς σκέψη και ζύγισμα, από συνήθεια, μηχανικά, όπως μας έμαθε ο κοινωνικός εθισμός.» Σημειώνει ότι ο άνθρωπος αντιδιαστέλλεται προς τα ζώα καθώς διαθέτει την βούληση ως απότοκο της προαίρεσης· τα δεύτερα δρουν ενστικτωδώς βάσει των παρορμήσεων και των ορέξεών τους, «Στο ζώο υπάρχει ο ρ ε ξ η, όχι βούληση, γιατί στο ζώο δεν έχουμε ηθική προαίρεση», καθώς δεν εμφορούνται από το κριτήριο της ηθικότητας «ηθική προαίρεση». Στο σημείο αυτό άξια αναφοράς είναι η σύνδεση της ηθικής αρετής με την προαίρεση όπως άλλωστε έχει τονίσει και ο Σταγειρίτης φιλόσοφος πως η ηθική αρετή είναι επιλογή του ατόμου και δεν θα μπορούσε να είναι αποτέλεσμα καταναγκασμού.

Στο πρωτότυπο κείμενο ο Στωϊκός φιλόσοφος απευθύνοντας την παραίνεση στον άνθρωπο για την διερεύνηση της ταυτότητάς του με ένα κοφτό και άμεσο υπαρξιακό ερώτημα «Σκέψαι τίς εἶ» απαντά ο ίδιος αμέσως ότι η κατεξοχήν ανθρώπινη ιδιότητα είναι η προαίρεση που τον ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα όντα.

Η προαίρεσις είναι ένας σημαντικός όρος της αρχαίας ηθικής φιλοσοφίας, κεντρικός στον Αριστοτέλη (βλ. 15η Διδακτική Ενότητα) και σε Στωϊκούς όπως ο Επίκτητος. Εκτός από τη γενική σημασία της προτίμησης, στον Επίκτητο σημαίνει την ελεύθερη βούληση, την ελεύθερη στοχαστική επιλογή ενεργειών που συγκροτεί τον ηθικό χαρακτήρα του ανθρώπου. Είναι κυρίως μία κρίση, η έλλογη ικανότητα να επιλέγουμε και να αποβλέπουμε στα αποτελέσματα των πράξεών μας. Προϋπόθεση για την προαίρεσιν είναι η διαίρεσις των πραγμάτων σε αυτά που εξαρτώνται από εμάς (τα ἐφ' ἡμῖν) και σε αυτά που βρίσκονται πέρα από τις δυνάμεις μας (τα ἀπροαίρετα, τα οὐκ ἐφ' ἡμῖν) και είναι αδιάφορα για εμάς και την επίτευξη της ευδαιμονίας.

Στην Στωϊκή φιλοσοφία η προαίρεση συνδέεται με την ανθρώπινη ιδιότητα που απορρέει από την έλλογη φύση του ατόμου. Ο λόγος σημαίνει την βασική ιδιότητα που διακρίνει τον άνθρωπο από τα άλλα έλλογα όντα, την ομιλία και την ικανότητα λογικής σκέψης. Η έννοια του λόγου είναι πολυσήμαντη: ομιλία, προφορική έκφραση, διήγηση, λογική ιδιότητα, σκέψη, ορισμός, επιχείρημα, αναλογία. Οι Στωϊκοί εκκινούν από τη θεωρία του προσωκρατικού Ηράκλειτου για τον Λόγο ως ρυθμιστική αρχή που διέπει την πραγματικότητα και συνδέει με σχέσεις αναλογίας όλα τα όντα. Ο λόγος εδώ είναι θεϊκός, μια αιώνια ενεργητική δύναμη του σύμπαντος, υλική και παραγωγική όπως ένα σπέρμα, είναι ταυτόσημη με το πῦρ και τη φύση (βλ. και το σχόλιο στο Κείμενο 1 για την εἰμαρμένη). Ως μέρος αυτής της φύσης ο άνθρωπος μοιράζεται τον λόγο· και οφείλει να ζει «ακολουθώντας τον λόγο και τη φύση».

Ο λόγος υπάρχει μέσα σε κάθε ον και, συνεπώς, μέσα στον άνθρωπο. Ο **έν ήμῖν λόγος**, δηλαδή η ικανότητά μας για λογική σκέψη και για έκφραση των σκέψεών μας με την ομιλία, αποτελεί τμήμα του **κοσμικοῦ λόγου**. Έτσι, υπακούοντας στις εντολές του έν ήμῖν λόγου εναρμονιζόμαστε προς τον κοσμικό λόγο και κατ'επέκταση προς την φύση, το περιβάλλον μας, που διέπεται από τις αρχές του. Η παρουσία του λόγου στη φύση έχει ως αποτέλεσμα τίποτα από όσα συμβαίνουν σ' αυτή να μην είναι τυχαίο. Τα πάντα υποστήριζαν οι Στωϊκοί, υπόκεινται σε μια νομοτελειακή τάξη, την ειμαρμένη. Αυτή ορίζει μια απαραβίαστη τάξη αιτιών και αιτιατών που όμως δεν ανατρέπει την ανθρώπινη ελευθερία. Δίνονται στον άνθρωπο από την «είμαρμένη» ορισμένες δυνατότητες, ανάμεσα στις οποίες μπορεί να επιλέξει. Η δυνατότητα αυτής της επιλογής οφείλεται στον λόγον που διακρίνει τον άνθρωπο από τα άλλα ζώα. Ενώ τα ζώα ενεργούν αυθόρμητα και σύμφωνα με την φύση τους, ο άνθρωπος σκέφτεται και συνειδητά πράττει. Με τον λόγο ο άνθρωπος διακρίνει το όσιο από το ανόσιο, το καλό από το κακό, το δίκαιο από το άδικο και καταξιώνεται ως ηθικό ον. Ο Επίκτητος διατηρεί την κλασική σύνδεση της προαιρέσεως με την ανθρώπινη λογικότητα, όπως περιγράφεται και από τον Αριστοτέλη ως ἕξις προαιρετική. Αντίστοιχη αναφορά στα ζώα κάνει και ο δοκιμογράφος που δεν χαρακτηρίζονται από την βούληση αλλά από την ὄρεξη, τα κατώτερα δηλαδή ένστικτα και που η φύση δεν τα έχει προορίσει για την κατοχή της ηθικής προαίρεσης. «Στο ζώο υπάρχει ὁ ρ ε ξ η, ὄχι βούληση, γιατί στο ζώο δεν ἔχομε ηθική προαίρεση».

Στο χωρίο «ἀλλὰ ταῦτα τὰ ἄλλα ὑποτεταγμένα, αὐτὴν δ' ἀδούλευτον καὶ ἀνυπότακτον» παρατηρεῖ κανείς ότι με τα επίθετα ὑποτεταγμένα, ἀδούλευτον και ἀνυπότακτον -με ισχυρή αντίθεση ἀνάμεσά τους-, ο φιλόσοφος συνδέει εμφαντικά την προαίρεση με την ελευθερία. Η προαίρεση ἔχει ἀπόλυτη ἐξουσία μέσα στον άνθρωπο, ἔχει ηγετικό και καθοδηγητικό ρόλο στον ἀνθρώπινο βίον, δεν γίνεται δούλη κανενός, παραμένει ἀνυπότακτη ὅταν ὅλα τα ἄλλα υποτάσσονται σε αὐτήν. Επίσης η επανάληψη της αναφοράς στην προαίρεση με τις ἀντωνυμίες ταῦτα και αὐτήν σε ἀντιδιαστολή με τη γενικότητα της ἀόριστης ἀντωνυμίας τὰ ἄλλα ἀναδεικνύει τον πρωταγωνιστικό ρόλο της προαίρεσης.

Από μια ἄλλη οπτική γωνία ο φιλόσοφος τονίζει το ἀδούλωτο του πνεύματος του ἀνθρώπου, ἔχοντας ο ἴδιος την ἐμπερία της δουλείας. Έτσι οδηγείται στην εσωτερική υπέρβαση της δουλείας και δίνει στην ἀνθρώπινη ελευθερία υπαρξιακό νόημα. Είναι διακριτό το κάλεσμα για αὐτογνωσία και υπαρξιακή μεταμόρφωση στο πλαίσιο του κοσμοπολιτισμοῦ των ἐλληνιστικῶν χρόνων. Η φιλοσοφία λοιπόν, ἀκόμη παρούσα ἔστω και με διαφορετική μορφή ἐπεχείρησε να δώσει ἀπαντήσεις στις ἀνησυχίες και στην ἀνασφάλεια του ἀτόμου με πρόσταγμα πως το «ὁμολογουμένως τῷ λόγῳ ζῆν» ἰσοδυναμεῖ με το «ὁμολογουμένως τῆ φύσει ζῆν»

Καταληκτικά, ἐντοπίζονται ως κοινὰ σημεῖα η λογικότητα, η ἀξία της βούλησης, η «εὐβουλία», και η προαίρεση ως ελευθερία επιλογῆς στον ἀνθρώπο. Αὐτά τα στοιχεία αποτελοῦν τις ὑψιστες ἀξίες του ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος που διαμόρφωσαν την σκέψη και των μεταγενέστερων διανοητῶν και λειτούργησαν ως το ἔρεισμα του δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

ΘΕΜΑ Γ ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Μετάφραση:

«...αφού καταφύγουμε σε δανεισμό, μπορούμε να προσελκύσουμε με μεγαλύτερο μισθό τους ξένους πεζοναύτες αυτών. Γιατί μπορεί περισσότερο να αγοραστεί η δύναμη των Αθηναίων παρά να βασίζεται στα δικά της μέσα · η δική μας (δύναμη) όμως, λιγότερο θα πάθαινε αυτό καθώς στηρίζεται περισσότερο στα σώματα (στο έμπυχο δυναμικό) παρά στα χρήματα.»

Γ2. Οι Κορίνθιοι, οι πιο σκληροί υποστηρικτές του πολέμου εναντίον της Αθήνας, εξηγούν στο συγκεκριμένο απόσπασμα τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη τους, οι Πελοποννήσιοι θα νικήσουν τους Αθηναίους. Αρχικά, επικαλούνται την υπεροχή τους ως προς το πλήθος («πρώτον μὲν πλήθει προύχοντας») καθώς και την πολεμική τους εμπειρία («ἐμπειρία πολεμική»). Επόμενος λόγος που θα τους οδηγήσει στη νίκη είναι, κατά τους Κορινθίους, η πειθαρχία και η ενότητά τους, αφού, όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά, εκτελούν όλοι χωρίς εξαίρεση τις διαταγές («ἔπειτα ὁμοίως πάντας ἐς τὰ παραγγελλόμενα ἰόντας»). Οι δύο αιτιολογικές μετοχές («προύχοντας- ἰόντας»), σε συνδυασμό με τα χρονικά επιρρήματα «πρώτον μὲν- ἔπειτα», ιεραρχούν χαρακτηριστικά τους δύο βασικότερους λόγους για τους οποίους οι Κορίνθιοι είναι βέβαιοι για τη νίκη. Ακόμα όμως και η ναυτική υπεροχή της Αθήνας δεν τους τρομάζει, αφού ισχυρίζονται ότι είναι δυνατόν σε αυτούς να εξοπλίσουν ναυτικό από την προσωπική τους περιουσία και από τα χρήματα που βρίσκονται στους Δελφούς και την Ολυμπία («ναυτικόν τε, ὃ ἰσχύουσιν, ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης τε ἐκάστοις οὐσίας ἐξαρτυσόμεθα καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ χρημάτων») και, αφού συνάψουν δάνειο («δάνεισμα γὰρ ποιησάμενοι»), θα τους είναι δυνατό να προσελκύσουν κρυφά με μεγαλύτερο μισθό τους μισθοφόρους ναύτες των Αθηναίων («ὑπολαβεῖν οἷοί τ' ἐσμέν μισθῷ μείζονι τοὺς ξένους αὐτῶν ναυβάτας.»). Ἄλλωστε, η δύναμη των Αθηναίων, κατά την άποψη πάντα των Κορινθίων, δεν στηρίζεται στην ευψυχία τους και στο πατριωτικό τους φρόνημα, αλλά στους μισθοφόρους και τα χρήματα, σε αντίθεση με εκείνη των Κορινθίων («ἄνητή γὰρ ἡ Ἀθηναίων δύναμις μᾶλλον ἢ οἰκεία· ἡ δὲ ἡμετέρα ἦσσαν ἂν τοῦτο πάθοι, τοῖς σώμασι τὸ πλεόν ἰσχύουσα ἢ τοῖς χρήμασιν.»).

Γ.3 α. ἐγὼ δὲ νῦν καὶ ἀδικούμενος τοὺς πολέμους ἐγείρω.

Γ.3β. ἀμυνόμεθα - ἄμυναι

καταθρόμεθα-κατάθου

ἐπικρατήσαι-ἐπικράτησον

προύχοντας-πρόσχες

πολλά-πλέονα

Γ4.

α. ἔχοντες : αιτιολογική μετοχή ,συνημμένη στο υποκείμενο<< ἡμεῖς >> του ρ. ἐγείρομεν ,επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρ. ἐγείρομεν.

ἐπικρατήσαι : τελικό απαρέμφατο ,υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης εἰκός (ἐστὶ)

πλήθει : δοτική της αναφοράς στην μετοχή προύχων (επιρρηματικός πτωτικός προσδιορισμός)

μισθῷ : δοτική του μέσου στο απαρέμφατο ὑπολαβεῖν (πτωτικός επιρρηματικός προσδιορισμός)

ναυβάτας : αντικείμενο στο απαρέμφατο ὑπολαβεῖν

ἡ οἰκεία : β ' ὀρος σύγκρισης ἀπὸ το ' ' μᾶλλον ' ' και κατηγορούμενο στο ' ' ἡ δύναμις ' ' ,μέσω του εννοούμενου συνδετικού ρήματος ἐστὶν

Γ4β. Οἱ Κορίνθιοι ἔλεγον αὐτοὶ τότε καὶ ἀδικούμενοι τὸν πόλεμον ἐγείρουν .

Επιμέλεια:

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ, ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ΜΠΙΤΣΙΚΑ ΜΑΡΙΑ, ΓΕΡΑΣΗ ΠΟΛΥΞΕΝΗ, ΛΙΝΑΡΔΑΚΗ ΘΑΝΙΑ, ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΕΛΕΝΑ, ΠΛΑΤΗ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΜΑΝΟΥ ΕΙΡΗΝΗ, ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ ΕΛΕΝΗ, ΜΑΚΡΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

και τα κέντρα ΔΙΑΚΡΟΤΗΜΑ: Πειραιά, Κερατσίνι, Διαδικτυακό, Άγιος Δημήτριος, Μοσχάτο, Γκύζη, Αρτέμιδα, Ηράκλειο Κρήτης, Περιστερί Κέντρο, Ραφήνα, Νέος Κόσμος, Παγκράτι Κέντρο